

Allhelgonakyrkan Lund

55.7096, 13.1940

I mitten av 1800-talet ökade universitetsstadens befolkning snabbt och Domkyrkan kunde inte längre hysa sin församling annat än genom att hålla dubbla söndagsmässor. Biskop Johan Henrik Thomander kom 1863 med förslaget att uppföra ytterligare en kyrka för Domkyrkoförsamlingens medlemmar.

Men det var inte utan debatt som den nya kyrkan planerades. Man tog bestämt avstånd från att låta uppföra kyrkan i, som det stod: "cirkus och teaterstil, såsom Beskowska kyrkan i Stockholm". Med detta syftar man på en kyrka som då fanns på Blasieholmen. Hellre ville man ha en kyrka i form av ett grekiskt kors med kupol. Men eftersom akustiken i kyrkan med denna form ofta visat sig vara besvärlig rekommenderades ett bygge i spetsbågstil.

Och bygget ledde inledningsvis även till en del andra stridigheter. En hätsk debatt drevs främst av stadens bägge tidningar Lunds Weckoblad och Folkets Tidning. Den sistnämnda, som utgavs av den liberale Christian Bülow, menade att byggandet av en ny storkyrka var otidsenligt och skulle lägga alltför högt tryck på skattebetalarna. Man uppmanade därför sina röstberättigade läsare att infinna sig till stämman för att sätta stopp för nybyggnadsplanerna, och det tycks också som att motståndarna till kyrkan faktiskt var i majoritet. Men eftersom graderad rösträtt utifrån inkomst och förmögenhet ännu tillämpades vann ja-sidan med bred marginal.

Allhelgonakyrkan är uppförd strax väster om platsen för ett tidigmedeltida kloster, Alla Helgons kloster, som gett kyrkan dess namn. Arkeologiska undersökningar visar att den västra delen av kyrkan dessutom står på platsen för en kyrkogård tillhörande den medeltida Sankt Olofs kyrka som revs i samband med reformationen.

En del av tomtmarken tillhörde också Helgonagårdens säteri, och eftersom detta var gammal klostermark utgjorde detta lönehemman för biskopen i Lund.

I en stadsplan som fastslogs 1882 placerades Allhelgonakyrkan i rak axel med den planerade paradgatan Sankt Laurentiigatan, som en fond dess förlängning, eftersom dåvarande stadsarkitekten A. B. Jakobsson ville utnyttja den planerade kyrkan i stadsbilden. Detta bröt dock mot den traditionella placeringen av kyrkor i öst-västlig riktning, varför stadsplanen överklagades och Allhelgonakyrkan istället fick en "korrekt" placering, som för säkerhets skull fastslogs med astronomiska inmätningar.

Allhelgonakyrkan är ritad av den dåvarande chefen för Överintendentsämbetet, Helgo Zettervall, som också var domkyrkoarkitekt i Lund.

Byggnadskommittén var tveksam till att använda cement som byggnadsmaterial, men Helgo Zettervall stod på sig och hävdade det nya materials många fördelar. Däremot böjde sig Zettervall kommitténs förslag att låta pelarna vara i polerad granit, istället för gjutjärn som arkitekten först tänkt sig. Under medeltiden utformades ofta katedralernas utvändiga vattenutkastare som smådjävar. I Allhelgonakyrkan lät Zettervall placera dem i kyrkorummet, men här flödade inte vatten ur deras gap, utan elektricitet och ljus, samtidigt som de bär upp läktarna.

Kyrkan invigdes på Allhelgonadagen 1891 av biskop Wilhelm Flensburg.

Med åren började kyrkan förfalla, och på 1970-talet funderade till och med kyrkoförvaltningen på att låta riva Allhelgonakyrkan. Ett annat förslag var att låta Universitetet ta över byggnaden. Istället har kyrkan genomgått en omfattande renovering, då man bland annat bytt ut mellan 5 och 6000 stenar i fasaden.

Huvudentréns kopparportar tillkom 1934 och ritades av Lunds dåvarande stadsarkitekt John Anchert.

På altaret som är av oslipad cement stå skulpturer utförda av skulptören Carl Johan Dyfverman. Han hade anlåtats av arkitekten Zettervall för att utsmycka Lunds domkyrka, och fick alltså göra en insatts även här. Längst ner på altarbaser återfinns lammet med segerfanan, den gamla symbolen för Kristi lidande och seger. denna bild ingick i det gamla Allhelgonaklostrets sigill, och har också blivit den nya Allhelgonaförsamlingens sigillbild.

Dopfunten är av polerad cement och har ett dopfat med ornament i driven koppar, skapat av skulptören Sven Bengtsson.

Korfönstren är utförda av dekorationsmålaren Svante Thulin, som även står bakom övriga dekorationsmålerier, och tillverkades vid Tiroler Glasmalerei & Kathedralenglashütte i Innsbruck. Fönstren i koret visar händelser ur

Apostlagärningarna. Bland annat ser vi Kristi himmelsfärd, de första kristna samlade till gudstjänst, nattvardsfirandet, Jesu lärjungar och vänner samlade i bön, aposteln Petrus predikar om bättring och hur de som kommit till tro blir döpta.

I norra sidoskeppet, i höjd med koret finns Lukaskapellet, som framför allt blivit ett bödens rum.

I norra sidoskeppet hänger sedan 2015 en trärelief skapad av konstnären Hans Fagerström. Detta är en fullskaledetalj till ett altarskåp som sedan 1978 finns i Månsarps kyrka söder om Jönköping. Hans Fagerström hade redan i slutet av 1950-talet varit medhjälpare till Waldemar Lorentzon när denne dekorerade taket i Månsarps kyrka, och hans fick förtroendet att göra en triptyk till kyrkan. Träreliefen föreställande Kristus var ett av de prover som konstnären skickade till Månsarp och antikvariska myndigheter för att få godkännande.

Kororgeln tillverkad 1966 av A. Mårtenssons orgelfabrik i Lund var ursprungligen placerad på södra läktaren.

Den första huvudorgeln byggdes av firman Åkerman & Lund 1891 och hade 30 stämmor. Nuvarande huvudorgel invigdes 1969 och är byggd av A Mårtenssons Orgelfabrik i Lund. Man har dock använt den ursprungliga fasaden, och i orgeln återfinns 10 stämmor från det tidigare instrumentet.

Arkitekten hade planerat för tre kyrkklockor i tornet. I stället kom man att installera ett klockspel, där man med en hammare slog på brønstuber av olika längd, en så kallad Tubulor Bells. Anläggning krävdes dock ett visst musikaliskt kunnande för att på tuberna spela de melodier som hörde till de olika högtiderna och söndagarna. Klockspelet blev med tiden utslitet och i samband med kyrkans 75-års jubileum installerade istället tre kyrkklockor. Det 72 meters höga kyrktornet är ett av de högsta byggnadsverken i Lund, 17 meter högre än de båda kyrktornen i Lunds domkyrka.

Källor:

Webb: Lunds Allhegonaförsamling.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Pdf: "Allhelgonakyrkan. Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning". Henrik Nilsson 2015.

Bok: "Kyrkornas hemligheter". Ann Catherine Bonnier & Ingrid Sjöström. ISBN 978-91-7329-111-8